

Rudolf Schlögl: *Alter Glaube und moderne Welt : Europäisches Christentum im Umbruch 1750–1850*

S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main 2013.

544 стр. ; 22 cm

ISBN: 978–3100735881

Стара вера у модерном свету: хришћанство у Европи на прелому 1750–1850

Нова књига Рудолфа Шлегла, реномираног професора историографије из Констанца – Rudolf Schlögl, *Alter Glaube und moderne Welt: Europäisches Christentum im Umbruch 1750–1850* (S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main 2013) – описује фудаменталне преломе у хришћанству од 1750. до 1850. у Европи.

Шлеглова централна премиса гласи: „Религија је елементарни део друштва“. За Шлегла је религија „социјални феномен“ који се само у „контексту са друштвом као структуром може адекватно разумети“.

У временском оквиру од сто година могу се пратити многе промене у динамичној интеракцији религије и друштва. На примерима улоге мушкараца и жена, породице и заједнице, државе и индивидуе приказани су неки од видова тих маркантних преображаја. Овде је реч о амбицији аутора да представи „укупан преглед“ европског хришћанства. Индивидуална религиозност и институције црква подстичу

трансформације друштва у којима егзистирају. Аутор описује тај процес у четири поглавља.

У првом поглављу реч је о завршној фази *Ancien Régime*-а, о спајању цркава у монархији, са њиховим хијерархијама и самопродукцијом. Духовна и световна власт опстоје напоредо једна са другом, а цркве и

социјални систем су у складном односу. Регрутација кадра клира је текла углавном из редова елите и аристократије. Државне реформе су пак задирале дубоко у живот, структуре и веру цркве.

Деценије револуције Шлегл описује под категоријом „грађанско друштво“. Француска револуција и секуларизација која јој је следила обесправиле су владајућа права цркве и лишила цркве поседу. У новом грађан-

ском друштву конфесионални плуралитет постао је програм, а вероисповедање приватна ствар. „Религија је неутрализована као медијум социјалне инклузије“, односно религија се разводњава укључивањем у друштво. Црква постаје „удружење“, а држава преузима елементе хришћанских социјалних реформи да би нацији наметнула своје религиозне симболе и формирала политичку религију.

Те друштвене мене трансформисале су и унутрашњу форму хришћанства. Организација цркве је изискивала један нови вид чланства и припадања. Религија је прерасла у социјални покрет у дијапазону између кругова оријентисаних ка њеној унутрашњости и оних који су са мисионарским мотивима били окренути спољашности. Паралелно са овим процесом тече и формирање нових форми фамилијарне ритуализације и некаквог „феминизовања хришћанства“, које Шлегл показује на примеру све учесталијих оснивања „конгрегација жена“ и промењеном иконографијом (анђели су добили женске атрибуте).

У последњем поглављу аутор описује семантику религије као културе на основу текстова који нуде различите интерпретације религије – од питања деизма, преко питања теодикеје, до питања „прарелигије“ из које проистичу различита исповедања вере.

Ауторови закључци су у духу „системтеорије“ Никласа Лумана, односно „посматрање посматрања“ (*Beobachtung von Beobachtung*) феномена секуларизације и формирања нових институционалних форми религије.

Шлегл пледира да се хришћанско исповедање вере не сагледава из перспективе само једне европске земље, већ да се то чини у упоредној, транснационалној перспективи. Посебно је аутору при таквом читању стало да изједначавања социјалне и индивидуалне равни. Фацит би могао гласити: друштво у 18. и 19. веку трансформише религију и верност народа, док индивидуе ревносно учествују у том процесу.

Ахилова пета ове занимљиве студије састоји се у неаргументованом селективном погледу на Европу. Шлегл разматра Енглеску, Шкотску, Француску, Шпанију, Италију, Немачку, као и лутеранско деловање у Северној Европи, док су Источна и Јужна Европа са својим православним предањем сасвим изостале из ауторовог видокруга и сваке упоредне и транснационалне анализе. Овакав редукционизам и апсолутно недозвољиво игнорисање Православне Цркве доводи у питање методолошку уверљивост и епистемолошки концепт овог пројекта. Не припада ли и православље историји хришћанства у Европи?

Зоран Андрић